

15. Налоговые суды – ключ к решению проблем? // Украинский Бизнес Ресурс. – 2007. – 29 октября. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://ubr.ua/finances/banking-sector/alogovye-sudy--kluch-k-resheniu-problem-66>.
16. Щербанюк О.В. Громадянин як суб'єкт податкових правовідносин / О.В. Щербанюк. – Чернівці : Рута, 2000. – 280 с.
17. Пархоменко-Цироциянц С.В. Правове регулювання оподаткування доходів фізичних осіб в Україні : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 / С.В. Пархоменко-Цироциянц. – О., 2005. – 192 с.
18. Гончаренко И.А. Механизм разрешения налоговых споров в Великобритании и ЕС : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.14 «Административное право» / И.А. Гончаренко. – М., 2001. – 22 с.
19. Белоусов А.В. Процедуры разрешения налоговых споров по законодательству США : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.14 / А.В. Белоусов. – М., 2008. – 161 с.
20. Конституція України від 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141. – [Електронний ресурс]. – Режим доступа : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.

УДК 347.961:35.075 (477)

СУБ'ЄКТИ ТА ОБ'ЄКТИ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ НОТАРІАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

SUBJECT AND OBJECT OF ADMINISTRATIVE AND LEGAL REGULATION OF STATE NOTARIAL ACTIVITY

Білоус Т.Й.,

*асистент кафедри цивільно-правових дисциплін,
Національного університету державної податкової служби України*

Статтю присвячено суб'єктам та об'єктам адміністративно-правового регулювання державної нотаріальної діяльності, роль яких у правовому забезпеченні економічних відносин підтверджено світовою практикою. Прагнення України до євроінтеграції, вступ до Ради Європи, безумовно, сприяють визнанню нашої країни іншими державами й суб'єктами міжнародного права, що у свою чергу вимагає проведення низки реформ, у тому числі й у сфері нотаріальних правовідносин. Це пояснюється тим, що діяльність нотаріату відчутно впливає на різні аспекти суспільного життя. Людина щодня вступає в правовідносини. Найчастіше ці відносини є цивільно-правового характеру: від дрібного побутового правочину до створення особливого суб'єкта – юридичної особи.

Ключові слова: нотаріальна діяльність, нотаріат, адміністративно-правове регулювання, державне регулювання нотаріату, адміністративно-правові відносини, управління нотаріатом.

Статья посвящена субъектам и объектам административно-правовой регуляции государственной нотариальной деятельности, роль которых в правовом обеспечении экономических отношений подтверждена мировой практикой. Стремление Украины к евроинтеграции, вступление в Совет Европы, безусловно, способствуют признанию нашей страны другими государствами и субъектами международного права, что в свою очередь требует проведения ряда реформ, в том числе и в сфере нотариальных правоотношений. Это объясняется тем, что деятельность нотариата ощутимо влияет на различные аспекты общественной жизни. Человек ежедневно вступает в правоотношения. Чаще всего это отношения гражданско-правового характера: от мелкой бытовой сделки до создания особого субъекта – юридического лица.

Ключевые слова: нотариальная деятельность, нотариат, административно-правовое регулирование, государственное регулирование нотариата, административно-правовые отношения, управление нотариатом.

This article focuses on the subjects and objects of administrative and legal regulation of public notary, whose role in providing legal economic relations confirmed international practice. The desire of Ukraine to European integration, accession to the Council of Europe, of course, contribute to the recognition of our country's other states and subjects of international law, which, in turn, requires a number of reforms, not excluding acts and legal notarization. This is because the activities of notaries significantly affects various aspects of social life. A man enters a daily relationship. Most of these relations are civil law, from small domestic transaction and ending with the creation of a special entity – a legal entity.

Key words: activity notary, notaries, administrative regulation, state regulation of notaries, legal and administrative relationship, management notaries.

Питання суб'єктів та об'єктів адміністративно-правового регулювання державної нотаріальної діяльності було розглянуто в роботах таких науковців, як Г.Ю. Гулевська, Н.В. Карнарук, Г.Б. Романовський, О.В. Романовська, В.В. Комаров, Л.С. Сміян, Ю.В. Нікітін, К.І. Федорова. Теоретичні проблеми щодо змісту адміністративно-правового регулювання були предметом досліджень таких учених, як В.Б. Авер'янов, О.М. Бандурка,

І.Л. Бачило, Д.М. Бахрах, Ю.П. Битяк, Т.О. Коломоець, А.Т. Комзюк, В.К. Колпаков, М.М. Тищенко та інші. Праці зазначених науковців покладено в основу формування підходу до вивчення проблеми адміністративно-правового регулювання нотаріальної діяльності в Україні.

Для визначення змісту адміністративно-правового регулювання нотаріальної діяльності необхідно насамперед дослідити зміст поняття «нотаріальна

діяльність». Його можна сформулювати, виходячи з аналізу теоретичних положень про сутність такої діяльності.

У зміст терміна «нотаріальна діяльність» вчені вкладають різні значення, і це зрозуміло, оскільки законодавцем його не сформульовано. Так, у Законі України «Про нотаріат» використовуються словосполучення «нотаріальні дії» (ст. 1), «нотаріальна діяльність» (ст. 2-1), «діяльність нотаріусів» (ст. 2) [8]. На думку К.І. Федорової, нотаріальна діяльність – це основна функція окремих установ, утворень та осіб, які в різні часи мали певне призначення, тісно пов'язана із суспільним і сімейними устроєм, спадковими й речовими правами, тому логічно припустити, що вона виникла разом із появою цивілізованих держав, у яких існувала писемність [10, с. 13].

Адміністративно-правове регулювання – це дуже складне, комплексне й багатогранне явище та процес водночас. Як зазначає В.Б. Авер'янов, із ним пов'язане з'ясування сутності, змісту й форми держави (форми державного правління та форми державного устрою), розкриття функціональних, організаційно-структурних і політико-правових параметрів виконавчої влади як окремої гілки державної влади [1, с. 256].

У процесі здійснення адміністративно-правового регулювання нотаріальної діяльності можна виділити дві взаємопов'язані частини. По-перше, це вся система органів державної влади й місцевого самоврядування, залучених до процесу здійснення державного регулювання нотаріальної діяльності, тобто інституційний механізм регулювання відносин у сфері нотаріальної діяльності. До його складу входять органи державної влади, місцевого самоврядування та інші суб'єкти права, залучені до процесу реалізації нотаріальної політики, а також їх повноваження й відносини між собою та іншими суб'єктами.

По-друге, це система правових норм, правових ідей і принципів, які творять законодавство про нотаріальні органи та регулюють зміст і процес здійснення державного регулювання нотаріальної діяльності, тобто правовий механізм регулювання.

Механізм правового регулювання включає норми права, правовідносини, акти тлумачення норм права, правову свідомість і правову культуру та акти реалізації норм права. За допомогою норм права законодавець встановлює права й обов'язки певних суб'єктів, створює необхідні умови для розвитку правовідносин [3, с. 24].

Слід підкреслити, що державне регулювання нотаріальної діяльності – це обов'язковий і необхідний елемент належного функціонування інституту нотаріату [8]. До суб'єктів, які діють у сфері державного регулювання нотаріальної діяльності, відносять таких:

– суб'єктів, які наділені владними повноваженнями, до яких насамперед належить держава, зокрема, створюючи саму систему нотаріату шляхом прийняття відповідних нормативно-правових актів. До системи означених суб'єктів належать також Президент України та Кабінет Міністрів України, безпо-

середньо ж реалізацію функції організації нотаріату покладено на Міністерство юстиції України та підпорядковані йому місцеві органи юстиції;

– суб'єктів, яких позбавлено владних повноважень. До них належать власне нотаріальні органи (державні нотаріальні контори, приватні нотаріуси й державні нотаріальні архіви) та квазинотаріальні органи, особливості статусу яких зумовлені тим, що надання нотаріальних послуг не є визначальною функцією й призначенням цих органів (консульські установи, посадові особи виконавчих комітетів сільських, селищних і міських рад та інші посадові особи, які посвідчують лише в певних (як правило, виняткових) випадках дії, прирівняні до нотаріальних), а також виділено ще одну групу учасників у сфері державного регулювання – професійні об'єднання нотаріусів (спілки, асоціації тощо) та Українська нотаріальна палата як всеукраїнське професійне об'єднання зі своїми відповідними регіональними відділеннями, які справляють значний вплив на діяльність державних і приватних нотаріусів [4, с. 20].

Забезпечення прав і свобод людини й громадянина не можливе без діяльності нотаріусів, які на основі Конституції та законів України, за беззаперечного панування принципу правового закону, посвідчують права, а також факти, що мають юридичне значення, та вчиняють інші нотаріальні дії, передбачені Законом України «Про нотаріат» від 02.09.1993 р. № 3425-XII, з метою надання їм юридичної вірогідності [8].

Нотаріат як певна організаційна структура, що функціонує в державі, а також правовідносини відповідного виду зазнає зовнішнього владно-організуючого впливу з боку уповноважених державних органів (їх посадових осіб) із метою реалізації останніми державних функцій. У цьому випадку слід зазначити, що нотаріат є об'єктом управління, тому є підстави говорити про наявність такого соціального явища, як управління нотаріатом [1, с. 20].

Специфіка управління нотаріатом виявляється в існуванні трьох його видів: державного управління, громадського управління та управління з боку органів місцевого самоврядування.

Державне управління здійснюється Міністерством юстиції України, управлінням юстиції в областях та міста Києва (їх посадовими особами), а також іншими державними органами в межах виконання внутрішньоорганізаційної функції кадрового забезпечення. Останнє стосується також управління нотаріатом із боку органів місцевого самоврядування. Державне управління нотаріатом стосується цілеспрямованого впливу безпосередньо на об'єкти управління, використання методів управління, що передбачають упорядкування діяльності об'єктів. Такими методами є переконання й примус, а також зупинення й припинення нотаріальної діяльності, як державної, так і приватної. Державне регулювання нотаріату пов'язане з впливом не стільки на об'єкти управління, скільки на середовище функціонування нотаріату. Саме тому суб'єктами державного регулювання можна визна-

чити не лише органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, громадські організації, а й ті державні органи, до повноважень яких належить формування чинного законодавства, створення умов функціонування нотаріату. Так, до суб'єктів державного регулювання нотаріальної діяльності слід віднести Верховну Раду України, Президента України, Кабінет Міністрів України.

Державне регулювання нотаріальної діяльності визначено як опосередкований організуючий вплив уповноважених органів на нотаріальну діяльність із метою створення належних умов її здійснення. Управління нотаріатом являє собою сукупність певних суспільних відносин. Норми адміністративного права надають цим управлінським відносинам форми адміністративно-правових. У доктрині адміністративного права визначено, що обов'язковими суб'єктами державно-управлінських відносин мають бути суб'єкти державного управління, якими є насамперед органи виконавчої влади. Суб'єкти державного управління наділені повноваженнями державно-владного характеру, тобто отримують від держави право здійснювати розпорядчу функцію.

Розпорядча діяльність управлінських суб'єктів виявляється, по-перше, у прийнятті загальнообов'язкових приписів; по-друге, в організації виконання зазначених приписів; по-третє, у здійсненні контролю за цим процесом.

Громадське управління нотаріатом здійснюється Українською нотаріальною палатою як добровільним громадським об'єднанням нотаріусів. Участь місцевого самоврядування в управлінні нотаріатом дозволяє говорити також про муніципальне управління нотаріатом. Управління нотаріатом із боку органів місцевого самоврядування реалізується в межах внутрішніх кадрових призначень посадових осіб місцевого самоврядування, уповноважених щодо здійснення нотаріальних дій [6, с. 97].

Отже, проаналізувавши наведене, можна говорити про те, що суб'єктами адміністративно-правового регулювання нотаріальної діяльності виступає як публічна адміністрація (Міністерство юстиції України, головні управління юстиції в областях та міста Києва), так і нотаріуси (об'єкти публічного управління).

Адміністративно-правові відносини у сфері нотаріальної діяльності в широкому розумінні – це форма соціальної взаємодії публічної адміністрації (насамперед Міністерства юстиції України й підпорядкованих йому органів на місцях) та об'єктів публічного управління (приватних і державних нотаріусів, а в деяких випадках – осіб, які до них звертаються), що виникає на підставі адміністративно-правих норм із метою забезпечення посвідчення права, а також інших фактів, що мають юридичне значення, вчинення інших нотаріальних дій, щодо надання їм юридичної вірогідності; учасники такої взаємодії мають суб'єктивні права та несуть юридичні обов'язки [5, с. 234].

Таким чином, до адміністративно-правових відносин у сфері управління нотаріатом належать відносини, які виникають із приводу реалізації органі-

заційно-розпорядчих повноважень суб'єктами таких відносин. До них належать прийняття приписів, обов'язкових до виконання їх адресатами; організація виконання приписів; здійснення контролю за організацією виконання [9, с. 14].

Тепер доречно буде проаналізувати ще один складовий елемент адміністративно-правових відносин у сфері нотаріальної діяльності – об'єкти правовідносин. У загальнонауковому значенні «об'єкт» – це явище, предмет, особа, на які спрямована певна діяльність, увага тощо. З погляду теорії права об'єкти правовідносин – це ті реальні соціальні блага, які задовольняють інтереси й потреби людей і з приводу яких між суб'єктами виникають, змінюються чи припиняються суб'єктивні права та юридичні обов'язки [7, с. 736].

Об'єктом аналізованої діяльності є діяння публічної адміністрації щодо легалізації нотаріусів, контролю за законністю виконання ними своїх посадових обов'язків та надання публічною адміністрацією адміністративних сервісних послуг нотаріусам.

Так, об'єктами адміністративно-правових відносин у сфері нотаріальної діяльності можуть бути різноманітні матеріальні й нематеріальні блага, які становлять публічну цінність, та діяння суб'єктів адміністративного права в зазначеній сфері, а саме:

- легалізація нотаріальної діяльності, тобто процедура підтвердження дійсності оригіналів офіційних документів або засвідчення справжності підписів посадових осіб, уповноважених засвідчувати підписи на документах, а також дійсності відбитків штампів, печаток, якими скріплено документ, із метою використання його за кордоном;

- надання нотаріусам адміністративних послуг;
- контроль за їх діяльністю;

- застосування заходів державного примусу щодо тих із них, які порушують режим нотаріальної діяльності [2, с. 370].

Висновки. У сучасній юридичній теорії та практиці повною мірою не сформовані наукові погляди щодо подальшого розвитку нотаріату як державної інституції на майбутні періоди, що у свою чергу не відповідає процесам реформування й перебудови правової системи України. До останнього часу нотаріальна діяльність залишалася під впливом лише нормативного регламентування, а теоретико-правові погляди науковців і дослідників, які стосувалися окремих її аспектів і проблем, залишалися поза увагою або були недостатньо дослідженими.

Нотаріальна діяльність є об'єктивним досягненням сучасного суспільства, без якого не можливо в наш час почуватися безпечно, забезпечувати надійну та всебічну реалізацію прав і свобод громадян у будь-яких сферах. На нашу думку, чітке формулювання визначення адміністративно-правового регулювання нотаріальної діяльності надасть змогу розробити пропозиції щодо вдосконалення механізму забезпечення прав і свобод людини й громадянина та використання їх у практичній діяльності, впровадження в нормативні джерела для їх вдосконалення із цього приводу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Аверьянов В.Б. Аппарат государственного управления: интересы и деятельность / В.Б. Аверьянов. – К. : Юрінком Інтер, 1993. – 274 с.
2. Адміністративне право України в сучасних умовах (виклики початку ХХІ століття) : [монографія] / [В.В. Галунько, В.І. Олефір, М.П. Пихтін, О.О. Онищук, Ю.В. Гридасов, М.М. Новіков, У.О. Палієнко, І.А. Дьомін, О.М. Єщук] ; за заг. ред. В.В. Галунька. – Херсон : ВАТ «Херсонська міська друкарня», 2010. – 378 с.
3. Горшенев В.М. Способы и организационные формы правового регулирования в социалистическом обществе / В.М. Горшенев. – М. : Юридическая литература, 1972. – 240 с.
4. Гулевська Г. До питання про державне регулювання нотаріальної діяльності в Україні: аналіз сучасного стану та основні тенденції розвитку / Г. Гулевська // Підприємництво, господарство і право – 2002. – № 4. – С. 20–22.
5. Елистратов А.И. Административное право : [лекции] / А.И. Елистратов. – М. : Типография Т-ва И.Д. Сытина, 1911. – 234 с.
6. Ільєва Н.В. Особливості адміністративно-правового регулювання відносин у сфері управління нотаріатом / Н.В. Ільєва // Право і безпека: науковий журнал. – 2010. – № 4. – С. 97–101.
7. Правознавство : [підручник] / [С.Є. Демський, В.С. Ковальський, А.М. Колодій та ін.] ; за ред. В.В. Копейчикова. – 6-е вид., стереотип. – К. : Юрінком Інтер, 2002. – 736 с.
8. Про нотаріат : Закон України від 02.09.1993 р. № 3425-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 39. – Ст. 383.
9. Сміян Л.С. Нотаріат в Україні : [навч. посібник] / [Л.С. Сміян, Ю.В. Нікітін, П.Г. Хоменко] ; за ред. Ю.В. Нікітіна. – К. : КНТ, 2007. – 680 с.
10. Федорова К.І. Адміністративно-правове регулювання приватної нотаріальної діяльності в Україні : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 / К.І. Федорова. – К, 2008. – 212 с.

УДК 351.72

**ЩОДО ПИТАННЯ КЛАСИФІКАЦІЇ ВИДАТКІВ
ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ**

**IN REFERENCE TO THE QUESTION OF A CLASSIFICATION
OF THE STATE BUDGET EXPENSES IN UKRAINE**

Бойко В.В.,

*старший викладач кафедри державного управління і права
Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка*

Статтю присвячено питанню класифікації видатків Державного бюджету України. Розглянуто різні підходи до класифікації та проаналізовано зміни в них за часів суверенної України. Запропоновано власне бачення проблеми.

Ключові слова: видатки бюджету, класифікація, програмна класифікація, відомча класифікація, економічна класифікація, функціональна класифікація.

Статья посвящена вопросу классификации расходов Государственного бюджета Украины. Рассмотрены различные подходы к классификации и проанализированы изменения в них во времена суверенной Украины. Предложено собственное видение проблемы.

Ключевые слова: расходы бюджета, классификация, программная классификация, ведомственная классификация, экономическая классификация, функциональная классификация.

This article is devoted to the classification of the state budget of Ukraine. Different approaches to the classification and analysis of changes in them in times of sovereign Ukraine. Suggested own vision.

Key words: expenditures, classification, program classification, departmental classification, economic classification, functional classification.

Постановка проблеми. Класифікація видатків бюджету має надзвичайно важливе значення для виконання державного бюджету з дотриманням принципів, притаманних цій стадії загалом та принципам ефективності й економності зокрема. Важливість здійснення правильної класифікації бюджету є очевидною, оскільки саме це дозволить успішно розпорядитися видатками бюджету й досягнути максимального ефекту у виконанні завдань, які постають перед державою.

Стан дослідження. Питанням класифікації бюджетних видатків свого часу приділялася увага в працях відомих учених у галузі фінансового права М.М. Сперанського, С.І. Іловайського, В.А. Лебедева,

Ю.О. Крохіної, М.В. Карасевої, Л.К. Воронової, А.А. Нечай, О.П. Орлюк, В.Д. Чернадчука.

Проте аналіз публікацій свідчить про існування розбіжностей у законодавчому й науковому підходах до здійснення класифікації видатків бюджету. Саме тому, зважаючи на надзвичайно важливе значення класифікації видатків для ефективної організації виконання бюджету у видатковій частині, вважаємо за необхідне дослідити види бюджетних видатків залежно від зміни підходів до них протягом ХХ століття.

Виклад основного матеріалу. Україна в 1917 році з падінням царського режиму й приходом до влади більшовиків здійснила кілька спроб у напрямі реалізації